

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2023.22.4.42-50>

Inštruktívna tvorba vybraných súčasných skladateľov a jej využitie v umeleckom vzdelávaní v základných umeleckých školách

Instructive Work of Selected Contemporary Composers and its Use in Art Education in Elementary Music Schools

Martin Jurčo

Abstract

Slovak piano music of 21st century composers is quite extensive, so it is important to know how to navigate through it. The versatility and genre variation in this work is rich, yet relatively unknown to the music public. This is evidenced by the fact that we hear mostly old familiar pieces at music events. Also due to this, the use of instructive piano works by contemporary composers in the pedagogical process is relatively underrepresented. Our aim is not to map all the available literature, but to highlight that which meets the criteria for use in the pedagogical process.

Keywords: Interpretation. Composer. Teacher. Works. Pedagogy.

Úvod

Tvorbe pre deti a mládež, ktorá je využiteľná v pedagogickom procese v ZUŠ, sa väčšina slovenských skladateľov venovala a venuje len sporadicky (Ilja Zeljenka a Tibor Frešo). Juraj Hatrík, Víťazoslav Kubička, Pavol Krška a predovšetkým Igor Dibák sa však tejto tvorbe venovali a venujú systematicky.

V príspevku sa budeme zaoberať skladbami súčasných slovenských skladateľov, s ktorými sa stretávame v pedagogickej praxi v ZUŠ – na individuálnych hodinách, koncertoch, súťažiach či metodických prednáškach. Naším cieľom nie je zmapovanie celej dostupnej klavírnej literatúry. Na to slúžia publikácie¹ a mnohé internetové stránky. Budeme sa snažiť zosumarizovať tie inštruktívne diela, ktoré pokladáme za vhodné na interpretáciu pre deti a mladých klaviristov v ZUŠ.

---

¹ Kolektív autorov, 1998. *100 slovenských skladateľov*. Bratislava: Hudobné centrum. ISBN 80-967799-6-6. 300 s.

Aby sme však ich tvorbu nejakým spôsobom diferencovali, rozhodli sme sa skladateľov rozdeliť na dve skupiny.

Skladatelia, ktorí študovali u trojice Eugen Suchoň, Ján Cikker, Alexander Moyzes

Milan Novák (1927-2021)

Skladateľská tvorba Milana Nováka, žiaka Alexandra Moyzesa, je žánrovo a druhovo veľmi pestrá a mimoriadne rozsiahla. Zahŕňa diela od drobných skladbičiek pre detských začínajúcich interpretov až po komorné a orchestrálné kompozície, vokálno-inštrumentálne diela či hudobno-dramatické útvary. Je zaujímavé sledovať kompozičnú prácu skladateľa, ktorú venoval detskému interpretovi. Ide o atraktívne, interpretačne prístupné hudobné diela pre rôzne hudobné nástroje, ktoré je možné hrať nielen na koncertoch, ale aj prehliadkach a súťažiach.

Klavírna suita (1963), Improvizácia (2002), Sedemkrížiková bagatela (2014), Od jari do zimy (2002) – 16 klavírných skladieb pre mládež. Cyklus je mimoriadne poetický, zároveň svojimi názvami jasne evokuje konkrétnu hudobnú predstavu. Z hľadiska náročnosti v ňom nájdeme rôzne skladby určené pre žiakov druhej časti štúdia v ZUŠ. Jar: 1. Jarné hry, 2. Valčík, 3. Na dvore, 4. Fialky; Leto: 5. Letné scherzino, 6. Horský pramienok, 7. V rannej rose, 8. Výlet; Jeseň: 9. Jesenná melódia, 10. Regrúti, 11. Padajúce lístie, 12. Vo vinici; Zima: 13. Zasneženou krajinou, 14. Pastorále, 15. Na kľzačke, 16. Karneval.

Skladba *Zasneženou krajinou* je z pohľadu pedagóga mimoriadne zaujímavá. Jej téma je ukrytá v ľavej ruke, pričom pravá tvorí harmonický sprievod. Pomerne náročnú pasáž v taktach 20-25, kedy autor hudobný text komplikuje kombinovaním legáta a staccata autor ukončí návratom úvodnej témy.

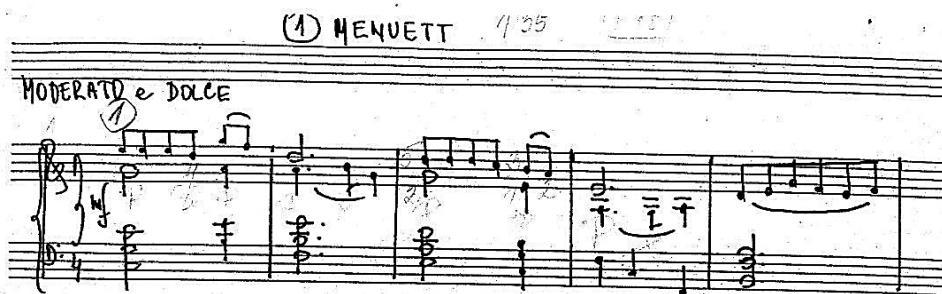
13. ZASNEŽENOU KRAJINOU

Obr. 1: Milan Novák – *Zasneženou krajinou*
Zdroj: Archív autora

Z klavírnej tvorby skladateľa je mimoriadne zaujímavý cyklus *Romantické miniatúry* (2004), ktorý pozostáva z 9 hudobných útvarov. Napriek tomu, že každý z nich je odlišný, tak sú plné invenčnosti, poetickosti a farebnosti. Cyklus sa skladá z častí: 1. Menuet, 2. Hra, 3. Gavotta, 4. Nocturno, 5. Pieseň bez slov, 6. Rozprávka, 7. Variácie na detskú tému, 8. Uspávanka, 9. Etuda. Zaujímavosťou je, že pôvodne bol písaný pre harfu. *Romantické miniatúry* sú teda autorskou transkripciou určenou opäť žiakom vyšších ročníkov druhej časti štúdia v ZUŠ.

V úvodnom Menuete nás autor svojou koncepciou vracia o niekoľko storočí dozadu. Autor tempovým označením *Moderato e dolce* zdôrazňuje melodickú líniu podopretú akordickým sprievodom, pričom počas celej skladby neopúšťa túto koncepciu.

Obr. 2: Milan Novák - Menuett
Zdroj: Archív autora

Juraj Hatrík (1941-2021)

Juraj Hatrík, žiak Alexandra Moyzesa, bol skladateľom hudobno-scénických, komorných, inštruktívnych kompozícií, ktoré neraz komponoval v zmysle svojej orientácie na hudobno-pedagogické projekty. *Sonáta cis mol* (1961) – prvá klavírna skladba autora, *Andante a Burlesca* (1961), *Malá suita* (1963), *Toccata* (1963) – obľúbená skladba slovenských klaviristov, *Suita ciacona* (1971) – jedno z najzávažnejších skladieb autora, *Deväť malých prelúdií* (1993) – premiérovane Zuzanou a Stanislavom Zamborským

Inštruktívna klavírna tvorba: *Posledný deň prázdnin* (1964), *Prečo, mama?* (1964), *Variácie na synovu tému* (1976), *Melancholická suita na synove motívy* (1976), *Krajinou šťastného princa I, II* (1977-1979), *Rozprávky pre Barborku I-III* (1995-1997), *Spievaj, klavír!* (1998) – prezentované ZUŠ Ľudovíta Fullu v Ružomberku, *Pod' do môjho náručia* (1996), *Deti píšú Bohu* (1999), *Sedem brán k tajomstvu* (2004), *Bolo nebolo* (2006), *Dvaja nad kolískou* (2008), *Smutno spieva vtáčik* (2009).

Magická hĺbočina je skladba z cyklu *Sedem brán k tajomstvu*. Ide o cyklus siedmich miniatúr: 1. Magická hĺbočina, 2. Stretnutie s mátohou,

3. Trblietanie pokladu, 4. Úpenlivá prosba (Spomienka na R. Schumanna), 5. Únik z labyrintu, 6. Koktavé vyznanie krásnej víle, 7. Zaslúžené víťazstvo. Sám autor dielo venoval vnukovi Maťkovi a ďalším mladým klaviristom, túžiacim po klavírných dobrodružstvách. Stretávame sa tu s neobvyčajnými poetickými názvami, ktoré výstižne evokujú charakter skladby. V skladbách tak nájdeme mnoho dynamických, tempových a agogických pokynov samotného autora. V úvodnej Magickej hľbočine nás prekvapí pomerne náročný sprievod v ľavej ruke s predpísaným *scorrendo*, čo znamená jednoducho plynule. Pre mladého interpreta je náročné držať malíček počas pohybu melódie, ktorú hrajú pravý a druhý prst ľavej ruky.

1. Magická hľbočina Juraj Hatrik
(1941)

Moderato cantabile (♩ cca 52) cantabile

p *scorrendo* *mp*

senza ped.

Obr. 3: Juraj Hatrik – *Magická hľbočina*
Zdroj: Archív autora

Igor Dibák (1947-2021)

Skladateľ je žiakom Jána Cikkera a je právom považovaný za najplodnejšieho slovenského hudobného skladateľa. Tvorbe pre deti venoval mnoho opusov, pod ktorými nájdeme sólové, komorné, ale i orchestrálne skladby. Igor Dibák je autorom 78 opusov, z toho sólovej a štvorručnej hre na klavíri venoval 12. Vo svojej tvorbe zohľadňuje význam psychiky v interpretačnom procese. Sám si uvedomoval problémy koncertného vystúpenia žiakov pri sólovom výkone. Vychádzal pritom z vlastných skúseností, pričom zohľadňoval detský svet aj s jeho vnútorným prežívaním. *Suita č.1, op.1 (1964), Suita č.2 „Veselý klavirista“, op.4 (1968), Suita č.3, op.13 (1975), Malá suita, op.20 (1978), Malý virtuóz, op.35 (1981), Detská suita, op.25 (1981), Toccata op.27 pre dva klavíry (1982), Eniky, beniky (1985), Arabesky, op.46b (1991), Suita č.7, op.47 (1991), Čriepky, op.53 (1993), Bajzovské variácie (2006).*

Okrem sólových skladieb sa snažil vytvoriť aj diela, kde by si deti mohli zahrať aj spoločne. Takým spôsobom vznikol *Malý breviár komornej hudby (1990 – 1991)*. Ten nie je určený pre konkrétne inštrumentálne nástroje, ale naopak, dá sa tak využiť pre rôzne nástrojové kombinácie. Sám autor si uvedomoval problémy koncertného vystúpenia žiakov pri sólovom vystupovaní. Vychádzal pritom z vlastných skúseností, pričom zohľadňoval detský svet aj s jeho vnútorným prežívaním. Uvedomil si, že deti podávajú

uvoľnenejšie výkony pri vystupovaní vo dvojici, prípadne v rôznych komorných obsadeniach.

Z pohľadu skladieb, ktoré pomerne často interpretujeme, je pozoruhodná Suita č.2 „Veselý klavirista“. Druhá časť zo štyroch častí suity s názvom Scherzo, ponúka žiakom druhej časti štúdia v ZUŠ pomerne pestrú paletu rytmických problémov, pritom však pôsobí žartovne a nenáročne.

Rýchlo, žartovne I. Dibák (1947)

Obr. 4: Igor Dibák - Scherzo
Zdroj: Archív autora

Pavol Krška (1949)

Hudobný skladateľ, pedagóg a žiak Alexandra Moyzesa. Pretože jeho klavírna tvorba bola niekoľkokrát spracovaná², dovoľm si uviesť len jednotlivé tituly klavírných skladieb. Ich množstvo ho zaraďuje medzi najplodnejších súčasných slovenských autorov.

Sólové skladby: *Sedem prelúdií pre klavír (1984)*, *Kvintové variácie – PM (2007)*, *Prvotinky, Skladbičky pre klavír (2013)*, *Drobnosti (2013)*, *Variácie na slovenskú ľudovú pieseň (2009)*.

Štvorročné skladby: *Desať kolied pre štvorročný klavír (1993)*, *Fresky pre štvorročný klavír (2009)*, *Skladbičky pre štvorročný klavír (2013-2014)*, *Sonatina pre štvorročný klavír (2000)*, *Rondo pre štvorročný klavír (1995)*, *Slovenské koledy a vianočné piesne pre štvorročný klavír (2005-2006)*, *Sonáta pre štvorročný klavír (2013)*.

Iné: *Hry pre štyri klavíry (2009)*, *Koncert pre klavír a orchester (2012)*, *Concertinko pre klavír a sláčikové kvarteto (2014)*.

---

² Napr. MATEJOVÁ, M., 2015. Prezentácia klavírných skladieb Pavla Kršku vydaných na KU v Ružomberku. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*. Zborník príspevkov z konferencie Ars et Educatio, konanej v Ružomberku v dňoch 23.-25.11.2015. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku. ISSN 1336-2232, s.180 – 187

Súčasní skladatelia, ktorých kompozíciu ovplyvnila generácia autorov ako Igor Dibák, Juraj Hatrík, Ladislav Burlas, Vladimír Bokes, Ilja Zeljenka či Jevgenij Iršai

K ďalším skladateľom, ktorých diela odporúčame patrí Peter Machajdík, Ľudovít Kuruc, Hoang Thi Kieu Ahn. Zo strednej generácie súčasných autorov Ľuboš Bernáth, Peter Špilák a z najmladšej generácie Martin Jánošík, Viliam Gräffinger, Ľuboš Kubizna. Všetci autori prispeli do inštruktívnej literatúry zaujímavými kompozíciami. V texte tak poukážeme na tie, ktoré sú z inštruktívneho hľadiska kľúčovými.

Peter Machajdík (1961)

Hudobný skladateľ, pedagóg a organizátor hudobného života. Z množstva klavírných skladieb by sme radi upriamili pozornosť na *Štyri impresie (2011)*, *Linnas (2011)*, *Rána pre klavír (2019)* a *Stopa (2020)*.

Ľudovít Kuruc (1964)

Hudobný skladateľ, pedagóg, dramaturg a spevák,³ ktorý patrí v súčasnej dobe k tvorivým skladateľom inštruktívnej literatúry pre klavír. Spomenieme tie najdôležitejšie: *Jazzová záhradka pre klavír, op. 27 (2004)*, *Jazz piano pre malých aj veľkých (2004)*, *Jazz piano II (2012)*, *Jazz piano III (2022)*.

Hoang Thi Kieu Ahn (1966)

Vietnamská klaviristka, pedagogička a skladateľka⁴ sa vo svojej tvorbe zameriava na hudbu pre deti. Ako klaviristka pozná technické možnosti malých interpretov, jej skladby sú po melodickej stránke nesmierne inšpiratívne a pútavé. Z inštruktívneho hľadiska je zaujímavý cyklus *Vietnamské obrázky (2008)*, kde autorka spája európske kompozičné postupy s vplyvmi vietnamskej hudobnej kultúry.

---

³ Vyštudoval Konzervatórium v Bratislave (1985) a je autorom 40 opusov v oblasti klasickej hudby. Tvorí predovšetkým pre žiakov ZUŠ, komornú hudbu pre II. stupeň ZUŠ, konzervatóriá a profesionálne telesá. Klavírna tvorba je jazzovo zameraná. Skladateľove skladby znejú nielen na domácich, ale aj zahraničných pódioch, vrátane medzinárodných súťaží (Slovensko, Česko, Poľsko, Rakúsko, Nemecko).

⁴ Študovala na VŠMU v Bratislave klavír u Mariána Lapšanského a Daniely Varínskej, kompozíciu u Víťazoslava Kubičku. V roku 2007 absolvovala kurz kompozície na Conservatoire de Paris.

Luboš Bernáth (1977)

Hudobný skladateľ a pedagóg⁵ pre klavír zložil množstvo opusov, no z inštruktívneho hľadiska je pre nás nesmierne cenný jeho cyklus *Moje detstvo* (2010). Štyri miniatúry pre klavír obsahujú skladby: Atlantída, Jarný večer, Premýšľajúci človek, Sentimentálny valčík.

Ďalšie skladby Luboša Bernátha pre klavír sú technicky náročné diela, určené skôr žiakom druhého stupňa štúdia na ZUŠ. *Sonáta pre klavír č. 2 „Neobaroková“* (2012), *Suita 2015* (2015), *Sonáta pre klavír č. 3* (2015), *Sonáta pre klavír č. 4* (2017) (*Sonáta v starom štýle*), *Sonáta č. 6 „Vianočná“* (2018), *Mysterium Fidei* (2019), *inšpirované rovnomennými obrazmi Rembrandta van Rijn*, *The story of the intervals* (2020), *Allegro giocoso pre klavír a 2 bongá* (2021), *Sonáta pre klavír č. 7 „Taora“* (2021), *The story of the intervals. Etudes for piano* (2020).

Peter Špilák (1979)

Je skladateľ, pedagóg a v súčasnosti dekan Fakulty múzických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici.⁶ Z inštruktívneho hľadiska je pre nás zaujímavý jeho päťčasťový klavírny cyklus *V mravenisku* (2015).

Martin Jánošík (1987)

Pedagóg, skladateľ a klavirista, ktorého⁷ tvorba je rôznorodá – od skladieb pre sólové nástroje po klavírnu a komornú tvorbu i veľké symfonické diela a skladby pre zbory. Pomerne často sa venuje tvorbe pre deti, pričom pre prostredie ZUŠ vytvoril hlavne cyklus *Čo mi deti napísali* (2016) s časťami 1. Ranná rosa, 2. Tanec, 3. V kostole, 4. Tik-tak-tik, 5. Na divokom koni.

---

⁵ Momentálne pôsobí ako pedagóg na VŠMU a Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Spolupracuje aj s Katedrou hudby PF KU v Ružomberku, v rámci viacerých projektov KEGA. In: MATEJOVÁ, M., 2021. Slovenská skladateľka duchovných zborových skladieb Mária Jašurdová. In: *Aura musica. Časopis pro sborovou tvorbu, hudební teorii a pedagogiku*. Ústí nad Labem: PF UJEP. Rok 2021, číslo 13. ISSN 1805-4056. s. 157 – 163.

⁶ Kompozíciu študoval na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Bol žiakom Vojtecha Didiho a Ladislava Burlasa. Od roku 2015 pôsobí ako pedagóg na Konzervatóriu v Žiline.

⁷ Kompozíciu študoval u Ivana Paríka a Egona Kráka. V roku 2010 ukončil magisterské štúdium na Akadémii umení v Banskej Bystrici v odbore Hudobné umenie v triede Ladislava Burlasa a v roku 2013 doktorandské štúdium u Egona Kráka.

Obr. 5: Martin Jánošík: Na divokom koni
Zdroj: Archív autora

Viliam Gräffinger (1980)

Skladateľ, pedagóg a klavirista⁸ pre klavír napísal pomerne veľké množstvo skladieb, z ktorých mnohé slúžia mladým interpretom. Skladba *Sarabanda a fúga* (2019) vznikla na objednávku Rajeckej hudobnej jari. Svojim spôsobom spracovania sa opiera o staré barokové formy.

Zaujímavé sú aj ďalšie tituly autora: *Etuda in Es* (2010) a *Etuda in Des* (2010),⁹ *Etuda in C* (2008), *Prelúdium a fúga in F* (2001). V rokoch 1995 – 1998 zložil zaujímavé dielo s názvom *Intervaly a kánony*.

Luboš Kubizna (1993)

Skladateľ, pedagóg a klavirista¹⁰ sa orientuje na komornú tvorbu a tvorbu pre deti. V inštruktívnej tvorbe sa vo všeobecnosti vyhýba komplikovanosti. Zameriava sa na farebnosť, melodickosť a jasnú formovú prehľadnosť.

Záver

V súčasnej slovenskej klavírnej tvorbe však nájdeme množstvo autorov, ktorých sme neuviedli. Krátky prehľad má slúžiť len ako „odrazový mostík“, nie meradlo využitia skladieb v pedagogickom procese. Je však dobre vedieť, že neustále vznikajú nové kompozície nových autorov a vzhľadom k tomu bude téma aktuálna takmer vždy.

⁸ Kompozíciu študoval na Konzervatóriu v Bratislave u Petra Martinčeka. Na VŠMU v Bratislave pokračoval v štúdiu kompozície u Vladimíra Bokesa, súčasne však študoval hru na klavíri u Daniela Buranovského. Momentálne pôsobí ako pedagóg kompozície na Cirkevnom konzervatóriu v Bratislave.

⁹ Obe interpretovala Magdaléna Bajuszová.

¹⁰ Štúdium hry na klavíri absolvoval na Konzervatóriu v Žiline pod vedením Ludmily Fraňovej a Jany Staráčkovej a kompozíciu pod vedením Jana Grossmanna, neskôr Petra Špiláka. V súčasnosti je poslucháčom VŠMU v Bratislave odbore skladba pod vedením Lucie Papanetzovej. Popri štúdiu vyučuje v ZUŠ hru na klavíri.

Bibliografia

- Banskoštiavnická kladivka*. [online]. 2022 [cit. 2021-05-17]. Dostupné z: <http://www.bskladivka.eu/assets/files/ZBORNIK%20tlac.pdf>
- Elschek, O. 1996. *Dejiny slovenskej hudby*, Bratislava: Ústav HV SAV, 571 s. ISBN 80-88820-04
- Chalupka, L. 2000. *Avantgarda '60*. In Slovenská hudba: revue pre hudobnú kultúru, roč. 26, č. 1-2, s. 59-91. ISSN 1335-2458
- Kolektív autorov, 1998. *100 slovenských skladateľov*. Bratislava: Národné hudobné centrum, 300s. ISBN 80-967799-6-6
- Matejová, M. 2015. Prezentácia klavírných skladieb Pavla Kršku vydaných na KU v Ružomberku. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*. Zborník z konferencie Ars et Educatio, konanej v Ružomberku v dňoch 23. – 25. 11. 2015. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku. ISSN 1336-2232, s. 180 – 187
- Matejová, M. 2020. Inštruktívna tvorba Pavla Kršku a jej využitie v umeleckom vzdelávaní na základných umeleckých školách. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*. Vedecký recenzovaný časopis Ars et Educatio VII., z vedeckej webovej konferencie Ars et Educatio VII., konanej v Ružomberku v dňoch 24. – 25. 11. 2020. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku. ISSN 1336-2232. s. 215 – 122.
- Pergler, F. 2007. Ak sa niekto stane učiteľom hudby, nemal by zabúdať, že je súčasne aj umelec. In: *Hudobný život*, roč. 39, č. 11. ISSN 1335-4140
- Starosta, M. 2006 *Cesty k umeniu klavírnej hry*. Bratislava: AEPRESS, s.r.o. a Vysoká škola múzických umení. 214 s. ISBN 80-88880-69-6
- Starosta, M. 2009. *Grigorij Michailovič Kogan: Práca pianistu*. Bratislava: Divis a Vysoká škola múzických umení. 174 s. ISBN 978-8089454-00-6
- Viliam Gräffinger*. [online]. 2022 [cit. 2021-05-17]. Dostupné z: <https://hc.sk/o-slovenskej-hudbe/osobnost-detail/1770-graffinger-viliam>
- Zamborský, S. 2001. *Slovenská klavírna tvorba*. Bratislava: HTF VŠMU v Bratislave. 58 s. ISBN 80-85182-76-9

Mgr. art. Martin Jurčo, PhD.

Katedra hudby

Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta

Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok

martin.jurco@ku.sk